

HET CONFLICT VAN DE WESTELIJKE SAHARA : EEN MUUR VAN ZAND
EN EEN MUUR VAN STILTE

door Geert CORDIER

Molenstraat 58
8240 Gistel

SUMMARY

THE CONFLICT OF THE WESTERN SAHARA : A WALL OF SAND AND A
WALL OF SILENCE.

For more than a decade the Saharawi people have been fighting for their independence, first against the Spanish colonialists then against Morocco and Mauretania. Although Mauretania has withdrawn from the conflict, the POLISARIO-front, the liberation organisation of the Saharawi people, remains at war with Morocco.

The Western Sahara, thus still forms a pole of tension in Northern Africa but the European Press does not pay it much attention. However committees to support the Saharawi people have been trying to break down this wall of silence. An "intergroupe de solidarité avec le peuple sahraoui", set up in the European parliament in May 1986, may constitute a major step towards mobilizing public opinion on the Saharawi case. This article, which gives a chronology of the conflict in its regional context, seeks to contribute to a better understanding of the problems of the Saharawi.

KEYWORDS : liberation war, Morocco, occupation, POLISARIO, Western Sahara

INLEIDING

Reeds meer dan een decennium lang strijden de Sahraoui's voor een onafhankelijke republiek in de Westelijke Sahara. Eerst vormde de Spaanse kolonisator de vijand, daarna

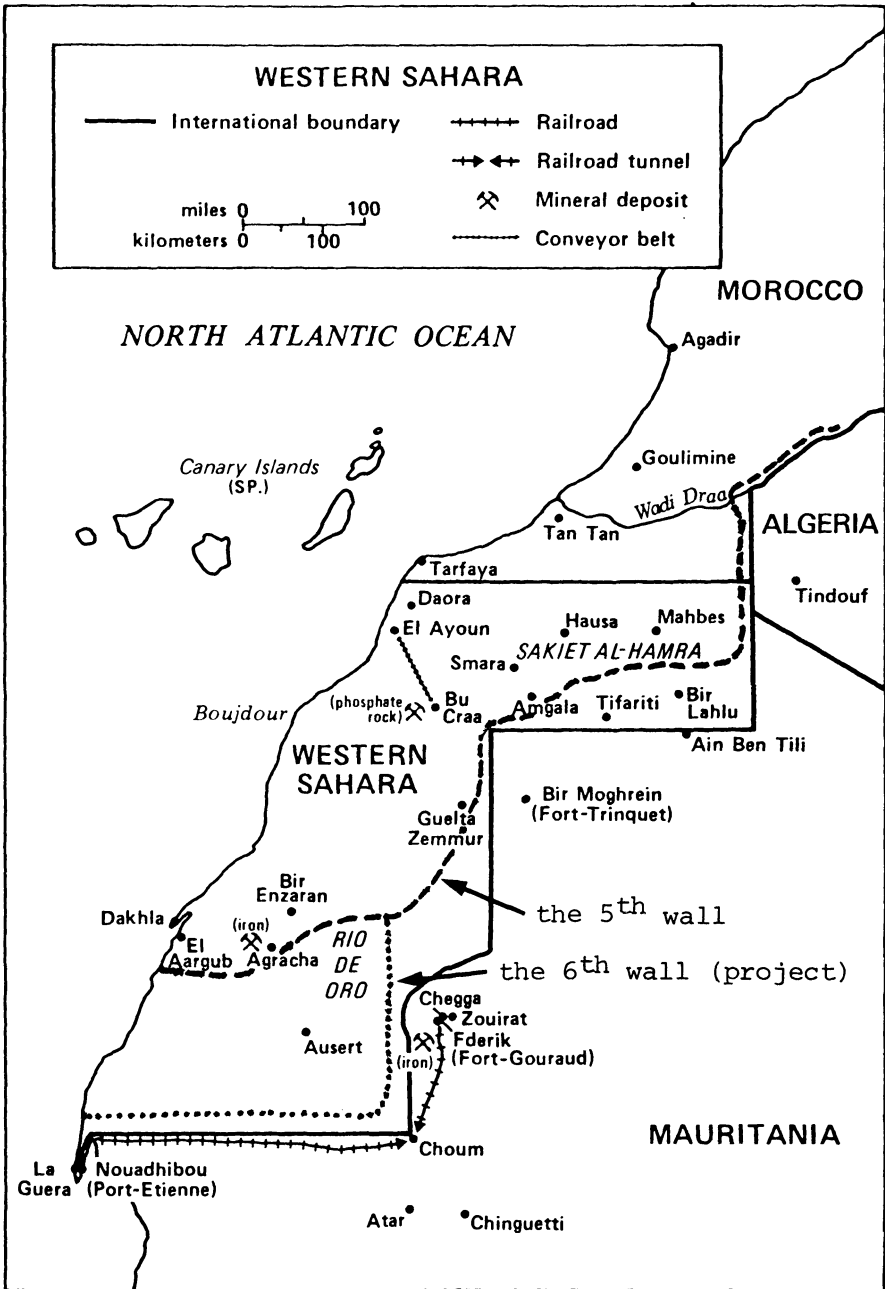
Marokko en Mauretanië. Vandaag wordt Marokko, als enige overgebleven bezetter van dit gebied, nog dagelijks geconfronteerd met de hardnekkigheid van de guerrillastrijders van het POLISARIO-front (Frente Popular para la liberacion de Saguia El Hamra y Rio de Oro). Toch dringen de echo's van deze gevechten steeds minder tot in Europa door.

"Le mur du silence qui, en Europe, entoure la lutte du peuple Sahraoui pour la libération de son territoire occupé depuis dix ans par les forces armées marocaines, semble plus redoutable que les 2000 kilomètres de murs élevés par Hasan II en Sahara occidental".(1)

Slechts wanneer de tiende verjaardag van de proclamatie, door het POLISARIO, van de Democratische Arabische Republiek van de Sahara (DARS) (26 februari 1976 - 26 februari 1986) gevierd wordt, of een Belgisch parlamentslid de minister van Buitenlandse Betrekkingen schriftelijk om uitleg vraagt omtrent de Belgische "neutrale" houding in dit conflict en de wapenleveringen aan Marokko (2), halen de Sahraoui's en hun bevrijdingsstrijd nog eventjes de pers. Het conflict is vandaag nochtans nog even acuut als bij het uitbreken en vormt een blijvende bron van spanningen in Noord-Afrika.

Comités voor steun aan het Saharaanse volk in verschillende Europese landen proberen deze stilte te verbreken. De creatie in mei 1986 van een "intergroupe de solidarité avec le peuple Sahraoui" in het Europese parlement kan misschien een belangrijke stap zijn opdat de Sahraoui's meer gehoor zouden vinden in het westen.

Ondertussen blijven echter heel wat vragen onbeantwoord. In dit artikel proberen we aan de hand van een chronologisch overzicht het conflict te situeren in zijn regionale context en zo bij te dragen tot een beter begrip voor deze strijd. Voorafgaand stellen we echter dit onherbergzaam, dikwijls weinig gekend gebied en zijn bevolking even in het kort voor.

De Westelijke Sahara, met de vijfde muur en het ontwerp voor een zesde muur. (3)

I. DE WESTELIJKE SAHARA EN DE SAHRAOUI'S

De Westelijke Sahara omvat de twee woestijngebieden in het noordwesten van Afrika die traditioneel Saguiet El Hamra (ongeveer 82 000 km²) en Rio de Oro (ongeveer 184 000 km²) genoemd worden.

De nomadische levenswijze van het merendeel van de bevolking van de Westelijke Sahara voor het uitbreken van het conflict, maakte een schatting van het aantal inwoners zeer moeilijk. De volkstelling in 1974 door Spanje gehouden, gaf een getal van 95.019 inwoners aan, waarvan 73.497 autochtonen. Het POLISARIO schatte voor deze periode het aantal Sahraoui's op ongeveer 500 000. Hierbij werd wel rekening gehouden met het grote deel van de bevolking dat gedwongen was geweest te vluchten naar de buurlanden (4).

Wie zijn nu de Sahraoui's? Berberstammen van de Sanhaja verdrongen de oorspronkelijke zwarte bevolking van de Westelijke Sahara. Naarmate de woestijn zich uitbreidde namen deze sedentair levende Berbers echter een nomadische levenswijze aan. De Tekna die nu de Westelijke Sahara bewonen zouden afstammelingen zijn van deze Berbers. In de veertiende eeuw vestigden zich eveneens Arabische stammen in dit gebied. Het waren de Ouled Delim. Huwelijken tussen leden van de Berber- en de Ouled Delim stam zorgden ervoor dat het Hassania, het Arabisch dialect van de Ouled Delim, de taal van de Berbers verving en dat deze laatsten snel de Islam als godsdienst aannamen. Een derde component in de Westelijke Sahara wordt gevormd door de Reguibat-stam, eveneens van Arabische oorsprong.

Hoewel er heel wat verschillen voorkwamen tussen deze stammen, laten belangrijke gemeenschappelijke kenmerken zoals taal (Hassania), levenswijze en gebruiken, godsdienst (Islam) en woongebied ons toe te stellen dat de verschillende Sahraoui-stammen een duidelijk te onderscheiden relatief homogene eenheid vormden in Noord-Afrika .

Economisch gezien is de Westelijke Sahara vooral belangrijk voor de fosfaten, petroleum en gas, ijzererts, en voor de

visvangst in de kustwateren. Deze visvangst is tot op vandaag echter vooral ten goede gekomen aan buitenlandse vissersvloeden. De fosfaten werden reeds in 1947 ontdekt. De voornaamste vindplaats is Bou Craa. De voorraad wordt geschat op 10 000 miljoen ton. De productie begon in 1972. Het ijzererts dat reeds op verschillende plaatsen gelocaliseerd werd is afkomstig van dezelfde lagen waaruit geput wordt in de bekende mijn van Zouerate in Mauretanië. Over de petroleum- en gasvoorraden is minder gekend.

II. DE PROBLEMATIEK VAN DE WESTELIJKE SAHARA

1. Pre-koloniale en koloniale geschiedenis.

In het begin van de vijftiende eeuw was Marokko de enige "staat" in het noorden van Afrika, en probeerde dan ook de handel in de Sahara te controleren, en er zijn aanwezigheid te bestendigen. Dit leidde uiteraard tot spanningen en botsingen tussen enerzijds Marokkanen en anderzijds Europeanen die vanaf de kust het binnenland begonnen te exploreren. Deze botsingen gaven aanleiding tot verscheidene internationale verdragen tussen de Marokkaanse sultans en de Europese mogendheden. Hoewel Marokko graag verwijst naar deze pre-koloniale periode om zijn eisen op de Westelijke Sahara kracht bij te zetten, blijkt echter uit de meeste van deze verdragen dat de autoriteit van de Marokkaanse sultans zich niet uitstreckte voorbij het gebied van de Noun en de stammen van Saguiet El Hamra en Rio de Oro dus niet aan hun gezag onderworpen waren. (5) Dit laatste wordt trouwens geïllustreerd door een bundeling van getuigenissen, verzameld door Maurice Barbier (6), en die, volgens hem, ons ertoe verplichten de positie van het Internationaal Hof van Justitie (IHJ) te verwerpen, daar waar het in 1975 getrouwheidsbanden (liens d'allégeance) tussen bepaalde nomadische volkeren uit de Westelijke Sahara en de Marokkaanse sultans erkende (cf. infra).

In 1884 slaagde Spanje erin, met de Westelijke Sahara eveneens een stukje van de Afrikaanse koek in handen te krijgen en aldus zijn "historische belangen" in het gebied -

ter ondersteuning van de Spaanse aanspraken op de Canarische eilanden en ter beveiliging van de er gevestigde visindustrie - te verdedigen. In de eindakte van de Conferentie van Berlijn (1885) werd de Spaanse territoriale eis door de Europese koloniale machten erkend. Nu begon een trage kolonisatie.

Pas in 1934, profiterend van de pacificatie van het zuiden van Marokko door Franse troepen, zou het zwakke Spanje erin slagen om zijn gebied effectief te bezetten.

2. De eerste moeilijkheden in en om de Spaanse Sahara.

Op het einde van de vijftiger en het begin van de zestiger jaren overspoelde de dekolonisatiegolf Afrika. Het voorbeeld van de Marokkaanse onafhankelijkheid (1956) en de oproepen van de leiders van "l'armée de libération marocaine" tot de bevolking van de Spaanse Sahara om te vechten voor hun vrijheid brachten vele Sahraoui's ertoe te geloven dat zij hun vroegere vrijheid konden terugwinnen. Eind 1957 viel het Marokkaanse bevrijdingsleger aangevuld met Tekna- en Reguibatleden Spaanse garnizoenen aan in het zuiden van Marokko, en vanaf 1958 waren er eveneens aanvallen in de Spaanse Sahara nabij El Aaiun en Arghub. De Spaanse regering reageerde. Het meest spectaculair was de veertien dagen durende gezamenlijk Frans-Spaanse militaire actie (operatie Ouragon), die startte op 10 februari 1958 en die Saguiet El Hamra en Rio de Oro zuiverde (7).

In deze periode is het tevens dat de rivaliserende eisen van de buurlanden ten opzichte van de Spaanse Sahara voor het eerst naar voor werden gebracht. De Marokkaanse eis zat reeds vervat in Allal el Fassi's these over "le Grand Maroc" (8) die in juli 1956 voorgesteld werd. Het zou echter nog tot september 1957 duren vooraleer de ideeën van de leider van de Istiqlalpartij het officiële Marokkaanse standpunt zouden worden.

Reeds op 1 juli 1957, meer dan drie jaar voor de Mauretaanse onafhankelijkheid, maakte de latere eerste president Moktar

Ould Daddah gewag van een Mauretaanse eis over de Spaanse Sahara. Eenmaal onafhankelijk (28 november 1960) werd deze eis officieel herhaald door de regering in Nouakchott, in een poging om zich te affirmeren ten opzichte van Marokko, dat Mauretanië pas in 1969 zou erkennen, en al die tijd dit land bleef opeisen. Tevens wou Mauretanië voorkomen dat het een gemeenschappelijke oncontroleerbare grens zou krijgen met Marokko op minder dan vijftig kilometer van zijn ijzerertsvoorraden te Zouerate.

Ondertussen vond de ideologische rivaliteit tussen Rabat en Algiers, namelijk het economisch liberalisme van de Marokkaanse monarchie tegenover het socialisme van de Algerijnse republiek, een uitweg in het geschil om de streek van Tindouf. Een twist die zijn hoogtepunt vond in "la guerre des sables" (8-18 oktober 1963).

Doorheen dit netwerk van elkaar doorkruisende rivaliteiten wist Spanje, dat voortaan in zijn kolonie een provincialisatiepolitiek voerde waarvan de creatie van de "Djemaa" (algemene vergadering) - die slechts consultatieve bevoegdheid had - de exponent vormde, de controle over zijn kolonie zonder al te grote moeilijkheden te behouden.

3. Van kolonie tot bezet gebied.

3.1. Frontvorming en het Sahraoui-nationalisme.

Na de definitieve Algerijns-Marokkaanse verzoening in 1970 omtrent de streek van Tindouf en de de facto erkenning van Mauretanië door Marokko in 1969 verklaarden de drie betrokken landen de Spaanse Sahara te willen bevrijden van zijn kolonisator. Op 14 september 1970 kwam dan ook een gemeenschappelijk front tussen deze drie landen tot stand. Daar Marokko en Mauretanie hun eisen ten opzichte van de Spaanse Sahara nu echter niet langer meer verdoezelden, waren drie jaar later de barsten in het blok reeds dusdanig dat de drie staatshoofden er niet in slaagden ze te lijmen tijdens een speciaal opgezette ontmoeting te Agadir (23-24 juli 1973).(9)

Ondertussen werden de bewoners van deze kolonie zelf meer en meer politiek bewust en ontstond een Sahraoui-nationalisme. In december 1967 werd een eerst clandestiene verzetsbeweging, de Harakat Tahrir (10), opgezet. Na de hardhandige onderdrukking van een betoging tegen de Spaanse kolonisator te Zemla (El Aaiun) op 17 juni 1970 zou deze echter volledig versplinterd en ontredderd achterblijven. Met de oprichting op 10 mei 1973 van het POLISARIO-front, dat samengesteld was uit enerzijds jonge Sahraoui's die aan de Mohammed V - universiteit te Rabat studeerden en uit Zemla-veteranen anderzijds, werd de nationalistische fakkel definitief opgenomen. Daar waar op het stichtingscongres reeds gekozen werd voor de gewapende strijd, sprak men zich op het tweede congres (1974) uit voor volledige onafhankelijkheid als een niet-gebonden Arabische republiek.(11)

Spanje bleef echter het hoofd bieden zowel aan het geweld in zijn kolonie als aan de groeiende internationale druk om tot de dekolonisatie van dit gebied over te gaan.

Vertwijfeld ging Hassan II nu eveneens de nationalistische toer op en eiste met nog meer klem de Spaanse Sahara op. De tijd tikte echter in zijn nadeel. Via hervormingen probeerde Madrid zijn kolonie nauwer te verbinden met de metropool, en ter plekke won het POLISARIO steeds meer terrein.

In een poging om tijd te winnen kondigde Hassan II op 17 september 1974 onverwacht aan dat hij het geschil om de Spaanse Sahara aanhangig zou maken bij het Internationaal Hof van Justitie (IHJ) te Den Haag. Door Mauretanië in een geheim akkoord het zuidelijk deel van de Spaanse Sahara te beloven, verhinderde hij dat Nouakchott de Marokkaanse eis zou contesteren in Den Haag. Spanje wou echter deze zaak niet gezamenlijk met Marokko en Mauretanië voorleggen aan IHJ. Hierdoor zou Hassan II uiteindelijk genoeg moeten nemen met een consultatief advies in plaats van een arrest.

Op 16 oktober 1975 antwoordde het IHJ negatief op de vraag of de Westelijke Sahara (Rio de Oro en Saguiet El Hamra) een gebied zonder meester (terra nullius) was en sprak zich aldus

uit voor het zelfbeschikkingsrecht van de Sahraoui's. Wel erkende het IHJ, in antwoord op een tweede bijkomende vraag, dat er getrouwheidsbanden (liens d'allégeance) bestonden tussen bepaalde stammen van de Westelijke Sahara en Marokko, alsook dat er juridische banden - zelfs met betrekking tot de grond - waren met Mauretanië. Dit ambigue advies werd door alle partijen in hun voordeel geïnterpreteerd. De strijd was nog niet gestreden.

Een ding was ondertussen wel duidelijk, Hassan II had zijn primair doel bereikt: tijdswinst. Wat de Sahraoui's in deze fase van dit alles dachten, interesseerde blijkbaar niemand.

3.2. De Democratische Arabische Republiek van de Sahara (DARS): het antwoord van het POLISARIO op de Groene Mars en het Akkoord van Madrid.

Het advies van het IHJ in zijn voordeel interpreterend kondigde Hassan II, nog op de dag van de bekendmaking ervan, een vreedzame mars naar de hoofdstad van de Westelijke Sahara, El Aaiun, aan. Slechts gewapend met de Koran en groene vlaggen (12) zou deze "Groene Mars" het opnieuw in bezit nemen van zijn grondgebied door de Marokkaanse natie moeten symbolizeren.

In Marokko werd met veel enthousiasme gereageerd op dit initiatief, doch internationaal stond men sceptisch tegenover deze "folkloristische" tocht. (13) In het stadium van de voorbereidingen gekomen, kwamen de reacties tegen deze Marokkaanse onderneming echter wel degelijk los. Het POLISARIO organiseerde betogingen, Spanje vroeg de Veiligheidsraad de situatie met de mars te bestuderen, en Algerije versterkte zijn troepen aan de Marokkaanse grens.

Op 6 november 1975 staken de eerste Marokkanen de grens met de Westelijke Sahara over. Op 8 november 1975 stemde Madrid definitief in met bilaterale onderhandelingen en op 9 november 1975 beval Hassan II de terugkeer van de Groene Mars. Een klein half miljoen marcherende Marokkanen hadden Spanje tot onderhandelen gedwongen en reeds op 14 november 1975 sloten Spanje en Marokko, dat in zijn kielzog

Mauretanië meevoerde, te Madrid een akkoord omtrent de Westelijke Sahara. Deze ondertekening betekende in feite niets anders dan de overdracht van de kolonie aan Marokko en Mauretanië, die quasi onmiddellijk met de bezetting ervan begonnen. Dit veroorzaakte een ware exodus van vluchtelingen.

Volgens Algerije was het "Akkoord van Madrid" van nul en generlei waarde. Dit was ook de mening van het POLISARIO, dat, voornamelijk gesteund door Algerije, een ware guerrilla-oorlog begon. Door in alliantie met een grote groep Djemaa-leden op 3 december 1975 de "Conseil national provisoire sahraoui" te creëren, probeerde het front tevens politiek te reageren. Drie dagen later werd de ontbinding van de "Djemaa" en de vervanging ervan door deze nieuwe raad afgekondigd (14).

Op 26 februari 1976 verliet de laatste Spanjaard de Westelijke Sahara, en, tegemoetkomend aan de eisen van het Akkoord van Madrid, keurde een door Rabat en Nouakchott opnieuw bijeengeroepen "Djemaa" de dekolonisatie en de integratie van dit gebied bij Marokko en Mauretanië goed. Deze goedkeuring betekende, volgens Hassan II, dat het volk van de Westelijke Sahara instemde met de door hem gevoerde politiek.

In de nacht van 27 op 28 februari 1976 werd echter te Bir-Lahlou de Democratische Arabische Republiek van de Sahara uitgeroepen. Vriend en vijand verrassend wou het POLISARIO hiermee vooral voorkomen dat er een juridische leemte zou ontstaan eenmaal de Spaanse administratie de Westelijke Sahara verlaten had. In het officiële communiqué werd de DARS beschreven als "un état libre indépendant, souverain, régi par un système national démocratique arabe, d'orientation unioniste, progressiste et de religion islamique". (15)

Toen Algerije op 6 maart 1976 de DARS erkende verbraken Marokko en Mauretanië terstond hun diplomatiek betrekkingen met Algiers.

4. De oorlog tegen Marokko en Mauretanië.

Hoewel Marokko en Mauretanië, onder andere door het opzetten van een administratieve structuur, het leven in hun nieuwe gebieden zo vlug mogelijk wilden normaliseren, bleef het verdedigen ervan tegen de guerrilla-aanvallen van het POLISARIO primordiaal.

De omvang van de militaire vleugel van het POLISARIO, de ALPS (l'armée de libération populaire saharouie) werd in 1976-1977 door waarnemers reeds op 10 000 man geschat. De acties van deze guerrillastrijders richtten zich vooral tegen drie doelwitten. Een eerste doelwit was de fosfaatmijn van Bou Craa en vooral de transportband die het erts van de mijn naar de haven van El Aaiun bracht. Hiermee probeerde het front de produktie van het fosfaat te verhinderen en de economische bronnen van de Westelijke Sahara voor zich te houden in plaats van de opbrengst ervan te laten afvloeien in de Marokkaanse schatkist. Een tweede doelwit was de ijzererts mijn van Zouerate en de bijhorende spoorweg naar Nouadhibou. Met deze aanvallen wilde het POLISARIO het reeds zwakke Mauretanië raken in zijn economisch hart. Nouakchott was het derde doelwit. De aanvallen op de hoofdstad van Mauretanië waren vooral vanuit psychologisch oogpunt belangrijk: men kon de vijand in eigen land treffen.

De reden dat Mauretanië het, als zwakste van de twee bezetters, het zwaarst te verduren kreeg, moet niet alleen op militair tactisch vlak gezocht worden. Het POLISARIO beseftte immers dat het nog meer sympathie kon verwerven in de derde wereld als het Mauretanië niet langer onder zijn tegenstrevers zou moeten tellen (16). Dit was met het oog op een vlugge veelvuldige erkenning van de DARS zeer belangrijk.

Maar niet alleen militair werd slag geleverd, ook diplomatiek was men zeer bedrijvig. De drie betrokken partijen poogden, door het sturen van delegaties naar voornamelijk Afrikaanse en Aziatische landen steun te vinden voor hun zaak, terwijl verscheidene landen (onder andere Senegal en Libië) probeerden te bemiddelen. Deze bemiddelingspogingen waren evenwel allemaal tevergeefs.

Even onsuccesvol waren de pogingen van de UNO om via informatieve missie's (17) mee te werken aan een vreedzame oplossing voor het conflict. Vanaf 1976 stelde de Algemene Vergadering dan ook dat ze zich van elk initiatief zou onthouden betreffende de Westelijke Sahara, en zou wachten op het resultaat van de speciale zitting van de conferentie van staatshoofden en regeringsleiders van de OAE, die aan dit conflict zou gewijd worden.

Inderdaad, op de conferentie van staatshoofden van de OAE te Port-Louis (2 tot 5 juli 1976) hadden Marokko en Mauretanie ermee gedreigd de OAE te verlaten indien een resolutie werd aangenomen waarin het recht van de Sahraoui's op zelfbeschikking werd erkend. Zwichtend voor deze dreiging beperkte deze conferentie zich dan ook tot het oproepen van alle partijen betrokken in het conflict, met inbegrip van de plaatselijke bevolking van de Westelijke Sahara, om mee te werken aan een vreedzame oplossing, en tot het verwijzen van het probleem naar een speciale conferentie van staatshoofden van de lidstaten van de OAE. Begin 1978 verhinderde de grote verdeeldheid onder de Afrikaanse landen omtrent de Westelijke Sahara echter nog steeds de OAE om op een dergelijke buitengewone conferentie dit conflict ten gronde te bestuderen. Daar ondertussen naast de UNO ook andere internationale organisaties (onder andere de organisatie van niet-gebonden landen) hun houding afhankelijk hadden gemaakt van het resultaat van deze buitengewone zitting, moesten uit deze hoek geen voorstellen om tot een oplossing van het conflict te komen verwacht worden.

5. De val van het Daddah-regime en de Mauretaanse terugtrekking.

De oorlog in de Westelijke Sahara had in Mauretanië nooit een steun kunnen vinden onder de bevolking vergelijkbaar aan deze in Marokko. Toen de slechte socio-economische toestand, mede veroorzaakt door het geschil om de Westelijke Sahara, quasi uitzichtsloos werd, daalde het enthousiasme van de bevolking voor deze strijd nog dieper, en was president Ould Daddah, die bij het begin van de oorlog

om de Westelijke Sahara nog stevig in het zadel leek te zitten, in een geïsoleerde positie geraakt. In de nacht van 9 op 10 juli 1978 werd hij door het leger ten val gebracht en vervangen door een "Comité Militaire de Redressement National" (C.M.R.N.).

Naast de vele binnenlandse problemen waarmee het comité geconfronteerd werd, bleef de hoofdbekommernis van de militairen het vinden van een manier om Mauretanië uit de oorlog terug te trekken, zonder daarbij Marokko, dat vreesde Mauretanië als geallieerde te verliezen en in een geïsoleerde positie te raken, al te veel voor het hoofd to stoten. Mauretanië had voor zijn verdediging tegen de aanvallen van de guerrillastrijders van het POLISARIO een beroep moeten doen op Franse en Marokkaanse hulp. Op het moment van de coup verbleven zo'n 9000 Marokkaanse soldaten in Mauretanië. Uiteindelijk werd er gekozen voor een dubbele tactiek: enerzijds werden een ganze reeks (al dan niet geheime) onderhandelingen aangeknoopt met het POLISARIO, en anderzijds verzekerde Nouakchott terzelfdertijd Rabat van de Mauretaanse loyaliteit in het conflict omtrent de Westelijke Sahara.

Na twee paleisrevoluties in Nouakchott (18) en een jaar van mislukte onderhandelingen tussen de Mauretaanse leiders en het POLISARIO kwam in augustus 1979 eindelijk de doorbraak. Op 5 augustus 1979 ondertekenden beide partijen te Algiers een vredesakkoord (19), waarin Mauretanië verklaarde geen territoriale of andere eisen ten opzicht van de Westelijke Sahara te stellen, en zijn troepen te zullen terugtrekken uit de onrechtvaardige oorlog in dit gebied. In een geheim addendum beloofde Mauretanië tevens zijn aanwezigheid in het deel van de Westelijke Sahara dat het controleerde te beëindigen binnen de 7 maanden na de datum van de ondertekening van het akkoord (20).

De Algerijnse leiders die reeds vanaf de staatsgreep te Nouakchott onderhandelingen tussen Mauretanië en het POLISARIO aangemoedigd hadden, waren verheugd met het Akkoord van Algiers, dat, volgens hen, het in 1975 gesloten Akkoord van Madrid teniet deed. Op 14 augustus 1979

herstelden Algiers en Nouakchott hun diplomatieke betrekkingen.

Ondertussen was Marokko zeer schoorvoetend begonnen met de terugtrekking van zijn troepen uit Mauretanië, doch terzelfdertijd versterkte Rabat zijn aanwezigheid in de "Mauretaanse zone" van de Westelijke Sahara. Het POLISARIO probeerde door middel van hevige gevechten (21) tevergeefs deze de facto overname te verhinderen. Mauretanië dat nu zijn geheime belofte niet meer kon nakomen, trok zich onmiddellijk volledig terug. Door de Marokkaanse houding steeg de spanning tussen Algiers en Rabat, doch noch Koning Hassan II noch de pragmatische president Chadli Benjedid waren bereid het tot een Algerijns-Marokkaans treffen te laten komen. Voortaan konden de guerrillastrijders van het POLISARIO zich echter wel volledig concentreren op hun enige overgebleven vijand, Marokko.

6. De strijd tegen Marokko.

6.1. Nieuwe Marokkaanse militaire strategieën.

Na de ondertekening van het Verdrag van Algiers en de terugtrekking van Mauretanië, intensifieerde het POLISARIO zijn acties tegen zijn overgebleven vijand, Marokko, die nu gans de Westelijke Sahara bezette. Hoewel het ALPS beduidend uitgebreid was, bleef het zijn guerrillatechniek trouw.

Tijdens het Houari Boumedienne-offensief (december 1978-oktober 1984) (22) speelden de gevechten zich af zowel in de Westelijke Sahara, in Zuid-Marokko, als in de kustwateren van de Westelijke Sahara. Vooral de raids van het POLISARIO in Marokko - vergelijk met de aanvallen op Nouakchott - misten hun effect niet. Het onbehagen over het dure avontuur in de Westelijke Sahara groeide onder de bevolking van de zuidelijke provincies en de oppositiepartijen verdachten de regering ervan de oorlog niet tot een goed eind te kunnen brengen. Samen met de verslechterende economische toestand bracht dit onbehagen de sociale vrede in het

gedrang (23). Hassan II reageerde. Door Algerije verantwoordelijk te stellen voor de uitrusting van de guerrillastrijders en door het oprichten van een "conseil national de sécurité" waarin zowel leden van de regerings- als van de oppositiepartijen zaten, doch die geen enkele beslissingsmacht had, slaagde de Marokkaanse koning er opnieuw in het land "en bloc" achter zich te krijgen.

Dit alles maakte echter nog geen eind aan de guerrilla-aanvallen. Ook militair zouden resultaten moeten behaald worden. Het Marokkaanse leger veranderde van taktiek. Vier mobiele colonnes, 5 000 a 7 000 man sterk en met aangepast materieel uitgerust, werden gevormd. De bedoeling was het heroveren van de verloren posities, het in bedwang houden van de strijders van het POLISARIO en het opkrikken van de moreel van de Marokkaanse troepen door hen toe te laten in het offensief te treden (24). Ten koste van veel geld, materieel en mensenlevens slaagden deze colonnes er uiteindelijk in de voornaamste toegangswegen tot Zuid-Marokko onder controle te krijgen, doch in de Westelijke Sahara bleven de raids van het POLISARIO het Marokkaanse leger voor problemen plaatsen. Ook hier werd een nieuwe strategie toegepast.

In een eerste fase trok het Marokkaanse leger zich terug op enkele strategische punten (Guelta-Zemmour, Dakhla, Bir-Erzaran) alsook binnen de "nuttige driehoek" gevormd door El Aaui, Smara en Bou Craa (25), waarna de FAR (forces armées royales) een eerste verdedigingslinie begonnen te bouwen. Deze "muur" was afgewerkt in mei 1981 en bestaat uit een 2 a 3 meter hoge wal in zand, beschermd met prikkeldraad, landmijnen en wachttorens voorzien van radarinstallaties en grondsensoren om de bewegingen van de guerrilla te kunnen volgen. Daar het POLISARIO zijn aanvallen nu vooral concentreerde op de garnizoensteden die buiten de bescherming van deze muur vielen, werden deze in een tweede fase eveneens ontruimd, terwijl de aanleg van dergelijke muren, steeds dieper in de Westelijke Sahara, verdergezet werd. Reeds vijf muren zijn afgewerkt (26), een vijfde muur is in volle opbouw, en er is reeds sprake van een zesde (27).

"De muren" (28).

Deze "bouwstrategie" bracht echter ook geen definitieve oplossing. Omwille van de voortdurende aanvallen van het POLISARIO moeten deze muren continu bewaakt en verdedigd worden. Dit vormt een zeer zware belasting voor de Marokkaanse economie en de Sahraoui's hopen dat deze last ooit eens te zwaar zal worden. Deze dure manier van oorlogvoeren lijkt inderdaad op een vlucht voorwaarts vanwege Hassan II. Maar heeft hij een alternatief? Een roemloze terugtocht uit de Westelijke Sahara kon hem wel eens zijn troon kosten (29).

6.2. De politieke strijd.

De leiding van het POLISARIO heeft wellicht nooit geloofd in een militaire overwinning tegen Marokko. Een oplossing voor het conflict zal onvermijdelijk moeten gevonden worden rond de onderhandelingstafel, zoals president Mohamed Abdelaziz nog zelf verklaarde op 1 maart 1976 tijdens een persconferentie (30). Daarom heeft het POLISARIO, toen in 1980 de oorlog dreigde te verzanden, als gevolg van de Marokkaanse bouwstrategie, nog meer dan voorheen de nadruk gelegd op de politieke strijd, waarbij de hoofdbekommernis bleef het bekomen van erkenningen van de DARS. Hierbij ontpopte Algerije zich opnieuw als POLIASRIO's beste bondgenoot. Momenteel erkennen reeds 65 landen deze jonge republiek (31), doch nog geen enkel westers land ging tot deze stap over.

De terugtrekking van Mauretanië uit het conflict gaf tevens aanleiding tot een actievere houding van de UNO en vooral van de OAE. Toen de Vergadering van Afrikaanse staatshoofden te Khartoum startte (18 juli 1978), was de OAE er nog altijd niet in geslaagd een bijzondere conferentie omtrent de Westelijke Sahara te organiseren. Bij wijze van compromis werd dan een "comite van wijzen" aangesteld, dat het dossier nu eindelijk eens grondig moest voorbereiden. Een jaar later werden de aanbevelingen van dit comite op de top van Monravia (17-22 juli 1979) bijna ongewijzigd aangenomen door de staatshoofden, zodat een buitengewone conferentie niet

langer nodig geacht werd. De kerngedachte was dat de Sahraoui's bij middel van een vrij referendum hun zelfbeschikkingsrecht moesten kunnen uitoefenen. Een nieuw comite (32) moest de modaliteiten voor dit referendum uitwerken. Hoewel deze resolutie een klap betekende voor Marokko, was het POLISARIO niet echt gelukkig. Sinds de proclamatie van de DARS was zelfbeschikking immers een voorbijgestreefd doel.

Door vanaf 1981 formeel met de OAE mee te werken, doch al haar aanbevelingen systematisch van hun inhoud te ontdoen, kon Marokko de toetreding van de DARS tot de OAE in eerste instantie verhinderen. Zo aanvaardde Marokko in 1981 het houden van "un referendum d'autodetermination", doch het zou zich later verzetten tegen de uitvoering van de modaliteiten hiervoor uitgewerkt door de OAE (33). De meeste Afrikaanse staten werden de Marokkaanse manoeuvres echter beu en op 22 februari 1982 nam de DARS voor de eerst maal als volwaardig enenvijftigste lid van de OAE deel aan de Raad van Ministers te Addis Abeba (34). De Marokkaanse delegatie, gevolgd door achttien andere, reageerde door de vergadering te verlaten. Hierdoor werd het quorum niet langer bereikt om rechtmatig te kunnen vergaderen.

Onder grote druk geplaatst, onthield de Saharaanse regering zich in 1982 en 1983 "volontairement et provisoirement" (35) van deelname aan de Vergadering van Staatshoofden, waardoor een Marokkaanse "walk out" op het hoogste niveau van de OAE vermeden werd. Deze Marokkaanse overwinning bleek slechts een Pyrrusoverwinning, want op 11 juni 1983 te Addis Abeba nam de AOE-top een resolutie aan waarin Marokko en het POLISARIO - en niet Marokko en Algerije zoals Rabat altijd beweert - als de betrokken partijen in het geschil bestempeld werden en waarin beide partijen opgeroepen werden tot directe onderhandelingen zonder uitstel (36). In 1984 woonde Mohamed Abdelaziz als de president van de DARS de twintigste Conferentie van staatshoofden van de OAE bij. Marokko trok zich definitief uit de organisatie terug. (37)

In de UNO deed zich een gelijkaardige verschuiving in het

voordeel van de Sahraoui's voor. Na 1978 kon Rabat geen meerderheid meer vinden in de Algemene Vergadering om een pro-Marokkaanse resolutie te steunen. Vanaf 1979 reeds adresseert het hoogste orgaan van de wereldorganisatie ieder jaar een oproep tot het POLISARIO en Marokko om via directe onderhandelingen tot een vreedzame oplossing voor het geschil in de Westelijke Sahara te komen. Tot op heden vond deze oproep echter geen gehoor in de Marokkaanse hoofdstad en vooral niet bij koning Hassan II, de belichaming van de Marokkaanse Saharapolitiek.

Ondertussen vonden in april en mei 1986 te New York, dankzij de bemiddeling van UNO-secretaris generaal Perez De Cuellar wel indirecte gesprekken plaats tussen delegaties van het POLISARIO en de Marokkaanse regering. Daar Marokko nog steeds weigert de modaliteiten voor het houden van een vrij referendum te aanvaarden, leverden deze gesprekken echter geen enkel resultaat op. Het POLISARIO, dat reeds geruime tijd deze modaliteiten voor een referendum aanvaard heeft, vreest dat Rabat deze gesprekken nu aangrijpt om de huidige toestand in de Westelijke Sahara te bevrozen en andermaal tijd te winnen. In een brief aan Perez De Cuellar waarin president Mohamed Abdelaziz de bereidheid van het POLISARIO om mee te werken aan een vreedzame oplossing onderstreept, schrijft hij dan ook dat, volgens hem, "le Maroc ne cherche qu'a se servir des organisations internationales pour légitimer son occupation du territoire du Sahara occidental". (38)

III BESLUIT

Terwijl koning Hassan II het vandaag nog steevast heeft over "un pseudo-état" of "un état fantoche" beschrijven verschillende auteurs de DARS als "une réalité incontestable, un véritable état reposant sur le jeu des principes démocratiques, doté de structures politiques et administratives librement adoptées et efficaces"(39). Wat brengt een analyse van het conflict in zijn huidige toestand nu aan het licht?

De vrijheidsdrang en het nationalistisch gevoel van een groot deel van de bevolking in de kampen nabij Tindouf kunnen,

naast de aanwezigheid van de basisstructuren voor de opbouw van een staat, moeilijk ontkend worden. Met het fosfaat van Bou Craa is de mogelijkheid tot economische zelfstandigheid voor de DARS zeker aanwezig.

In de strijd heeft de Marokkaanse bouwstrategie haar nut bewezen, doch de "muur" vormt momenteel eerder de bestendiging van dan een oplossing voor de oorlog. Het POLISARIO bewijst nog regelmatig zijn militaire slagkracht met het uitvoeren van raids op deze verdedigingswerken.

Op het diplomatieke front kunnen de Sahraoui's zich beroepen op een steeds groeiende internationale erkenning van de Saharaanse Republiek. Waar "de strijd om Afrika" tussen Marokko en het POLISARIO in het begin gelijkopgaand was, geraakte Rabat na zijn terugtrekking uit de OAE steeds meer in een geïsoleerde positie. Doch ook hier vecht de Marokkaanse koning verkrampd verder.

Waar blijft dan wel een mogelijke oplossing voor het conflict? In de huidige situatie kan noch het POLISARIO noch Marokko de strijd in zijn voordeel beslechten en zal de oplossing van het conflict rond de onderhandelingstafel moeten gevonden worden. Dit vereist echter toegevingen van beide partijen. Maar zolang Algerije het POLISARIO blijft steunen, vallen van de Sahraoui's in de kampen geen toegevingen te verwachten. Zijn Marokkaanse toegevingen dan meer waarschijnlijk? Koning Hassan II heeft zich ten opzichte van de Marokkaanse bevolking zowat borg gesteld voor de goede afloop van het avontuur in de Westelijke Sahara. Een uiteindelijk nederlaag in deze strijd kan voor de vorst weleens het verlies van zijn troon betekenen. Pas wanneer hij zeker zou zijn op binnenlands vlak zijn positie te kunnen vrijwaren, kan een eventuele soepeler Marokkaanse houding verwacht worden. Ondertussen gaat de "stille" oorlog verder en blijft het conflict van de Westelijke Sahara een potentieel gevaar voor de regionale en internationale veiligheid.

Voetnoten.

- (1) X., "S'enliser avec l'armée marocaine ou reconnaître la RASD?", Le Drapeau Rouge, 7 maart 1986.
- (2) R.G., "Belgische wapens tegen POLISARIO, De Morgen, 23

april 1986.

- (3) Uit : DAMIS, J., Conflict in Northwest Africa, The Western Sahara Dispute, Stanford, Hoover Institution Press, 1983, p.XVIII. Kaart aangevuld door de redactie.
- (4) BARBIER, M., Le conflit du Sahara occidental, Paris, L'Harmattan, 1982, pp.14-15.
- (5) BARBIER, M., Le conflit du Sahara occidental, Paris, L'Harmattan, 1982, p. 51.
HODGES, T., Western Sahara. The Roots of a desert war, Westport, Lawrence Hill & Co., 1983, p.35.
- (6) Deze getuigenissen verschenen in: "Trois français au Sahara Occidental en 1784-1786", introduction, choix de textes et notes par M.Barbier, Paris, L'Harmattan, 1984, 218 p.
"Voyages et explorations au Sahara Occidental au XIXieme siècle", introduction, choix de textes et notes par M.Barbier, Paris, L'Harmattan, 1985, 371 p.
- (7) Frankrijk had op een dergelijke operatie reeds vanaf midden 1957 aangedrongen, omdat guerrillastrijders die aanvallen uitvoerden in Frans West-Afrika (nu Mauretanië) zich hierna in de Spaanse Sahara terugtrokken.
- (8) Groot-Marokko omvatte eveneens een deel van Algerije, gans Mauretanië, het noorden van Mali en een smalle strook in het noorden van Senegal.
- (9) GAUDIO, A., Le dossier du Sahara occidental, Paris, Nouvelles Editions Latines, 1975, pp.231-232.
- (10) De volledige naam luidde: Harakat Tahrir Saguia El-Hamra Wa Qued El-Dahab.
- (11) DESSENS, P., "La litige du Sahara Occidental", Maghreb, No.71, januari- februari- maart 1976, p.38.
- (12) De groene kleur van de Islam is tevens de kleur van vrede in Marokko en moest het vreedzaam karakter van de mars benadrukken.
- (13) BONTEMS, C., La guerre du Sahara occidental, Paris, Presses Universitaires de France, 1984, p.140.
- (14) HODGES, T., Western Sahara. The Roots of a desert war, Westport, Lawrence Hill & co. 1983, pp.134-135.
- (15) BARBIER, M., Le Conflit du Sahara occidental, Paris, L'Harmattan, 1982, p.198.
- (16) GRETTON, J., "Western Sahara and the international

- community", Africa Contemporary Record, 1979-1980, p.A106.
- (17) Nadat de UNO reeds in 1975 (8 mei-9 juni) een onderzoekscommissie naar de in het conflict betrokken partijen gestuurd had, begon op 28 maart 1976 een tweede missie onder leiding van Olaf Rydbeck, met een aantal bezoeken aan de betrokken partijen. Daar Rydbeck, volgens Marokko, zijn mandaat geschonden had door het POLISARIO te ontmoeten, wilden de leiders in Rabat hem niet langer ontvangen en moest de missie noodgedwongen haar werkzaamheden staken.
- (18) Het CMRN werd ondertussen vervangen door het "Comité Militaire de Salut National" (C.M.S.N.)
- (19) Ondertussen was luitenant kolonel Mohammed Khoun Ould Haidalla eerste minister geworden van Mauretanië.
- (20) DAMIS, J., Conflict in Northwest Africa, The Western Sahara dispute, Stanford, Hoover institution press, 1983, p.89.
- (21) Gevechten te Bir-Enzaran op 11 augustus 1979.
- (22) De Sahraoui's onderscheiden tot op heden vier etappes in hun militaire strijd: "la défense positive" (1971-1976), "l'offensive Chahid El Quali" (juni 1976-december 1978), "l'offensive Houari Boumedienne" (december 1978-oktober 1984), "l'offensive Grand Maghreb" (vanaf 13 oktober 1984).
- (23) HODGES, T., Western Sahara. The Roots of a desert war, Westport, Lawrence Hill & Co., 1983, p.286.
- (24) BARBIER, M., Le Conflit du Sahara occidental, Paris, L'Harmattan, 1982, p.289.
- (25) Deze driehoek was vooral nuttig door de aanwezigheid van de fosfaatmijnen te Bou Craa.
- (26) DAHMANI, A., "Les murs se succèdent...", Jeune Afrique, 6 februari 1983, p.32 ; FRITSCHER, F. 'Avec le Polisario sur le 'mur' marocain", Le Monde, 14 novembre 1986, p.7. Zie kaart
- (27) BOUZID KOUZA, "République Sahraouie au X. Au feu de la volonté", Afrique-Asie, No.368, 24 februari 1986, p.28 ; en "Nouakchott au pied du Mur?" Afrique-Asie, No. 394, 23 februari 1987, pp. 13-14. Zie eveneens kaart
- (28) DAHMANI, A., "Les murs se succèdent...", Jeune Afrique, 6

- februari 1983, p.32.
- (29) X., "Western Sahara: The King's folly", Africa Confidential, Vol.25, No.11, 23 mei 1984, pp.4-5.
- (30) "Conférence de presse du président Mohamed Abdelaziz", in X Anniversaire de la République Arabe Sahraouie Démocratique, Ministère de l'information et de la culture de la RASD (ed.), 1986, p.17.
- (31) De Dominikaanse Republiek erkende als 65ste land de DARS op 24 juni 1986. Sahara Libre, No.269, juli 1986, p.4.
- (32) Dit nieuw comité werd eveneens "comité der wijzen" genoemd.
- (33) De OAE vroeg op dat moment slechts dat: een onpartijdige administratie zou opgezet worden, de troepen op hun basissen zouden worden teruggetrokken, de betrokken partijen zouden onderhandelen over een staakt het vuren.
- (34) De secretaris-generaal van de OAE, Edem Kodjo, had de Sahraoui's reeds op 31 augustus 1981 laten weten dat de DARS, die reeds vanaf juni 1980 door 26 Afrikaanse landen erkend was, als 51ste lid tot de OAE was toegelaten. HODGES, T., Western Sahara. The Roots of a desert war, Westport, Lawrence Hill & Co., 1983, p.314.
- (35) BARBIER, M., "Le problème du Sahara occidental et la crise de l'OUA", Le mois en Afrique. Etudes politiques, économiques et sociologiques africaines, No. 207-208, april-mei 1983, p.45.
- (36) De OAE-top voorzien voor 5 augustus 1982 te Tripoli was niet doorgegaan. Nadat president Kadhafi Gouhounni Queddei als vertegenwoordiger voor Tsjaad had willen introduceren - in plaats van Habré - had een "walk out" er voor gezorgd dat het 2/3-quotum niet langer bereikt werd.
- (37) Een jaar later, op 12 november 1985, kwam volgens de uittredingsprocedure van de OAE officieel een einde aan het Marokkaans lidmaatschap.
- (38) Sahara Libre, juni 1986, pp.1-2.
- (39) BONTEMS, C., "Paix pour le peuple sahraoui", Sahara Libre, november 1985 (speciaal nummer), p. 41.